

Föräldraskap i förtätad dokumentations- och bedömningspraktik

ANN-CHRISTINE VALLBERG ROTH
Centrum för professionsstudier, Malmö högskola

Den här artikeln ingår i ett projekt som syftar till att beskriva och analysera barn, föräldrar och lärare i förtätad bedömnings- och dokumentationspraktik i Sverige. I det följande presenteras en inledande delstudie som fokuserar föräldraskap. Med *förtätad* avses en intensifierad dokumentation och bedömning i samverkande kommunikationsformer genom såväl elektroniska (online) som icke-elektroniska former (offline). Barn, föräldrar och lärare deltar i en praktik bestående av dokumentation och bedömning av olika slag, som exempelvis individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen (IUP), standardiserade observationsmaterial (t ex LUS: LäsUtvecklingsSchema, och TRAS: Tidig Registrering Av Språkutveckling), portfolio, veckobrev, loggböcker, utvärderingar, självbedömningar, enkäter, sociala medier (t ex bloggar, sajter) – det vill säga en förändrad kommunikativ praktik. Detta är ett relativt utforskat område i Sverige, inte minst ur ett föräldraperspektiv (Vallberg Roth 2010).

Begreppet *bedömning* är flertydigt. Det kan innebära att värdera eller granska något, att uppskatta, att avge ett omdöme, utvärdera eller betygsätta någon eller något. I svensk forskning rörande bedömning av elevers kunskaper används det övergripande begreppet *kunskapsbedömning*, »kunskapsbedömningar kan förstås som produktionen av ett vetande om ett barn och deras relation till sina kunskaper» (Lundahl 2006 s 407). När det gäller yngre barn, visar forskning att bedömning i exempelvis IUP, kan skifta i fokus och inriktning och befinna sig i gränslandet mellan kunskaps-, person- och självbedömningar (Vallberg Roth 2010).

Dokumentation är inte heller något entydigt begrepp. I vid bemärkelse kan ordet dokumentera betyda att insamla och sammanställa information. Dokumentation kan vara både digital och analog och inbegripa videofilm, foto, anteckningar, observationer, intervjuer, ljudupptagningar, med mera. Dokument är med andra ord någon form av registrerade objekt. Denna studie koncentreras till tankar som uttrycks i digital dokumentation, som har kopp-

ling till icke-elektronisk dokumentation och bedömning i skola och förskola, såsom IUP, utvecklingssamtal och standardiserade observationsmaterial.

Bibliometriska studier visar en ökning när det gäller forskning om skola-föräldrarelationer under en 40-årsperiod (1966–2005). Den största ökningen av dessa studier har skett inom det psykologiska forskningsfältet (Castelli & Pepe 2008). I en forskningsöversikt rörande psykosocial forskning (medicinska, pedagogiska och sociologiska discipliner) om föräldraskap och Internet, framgår en ökad produktion sedan 1997 (Danebeck & Plantin 2008). Fyra huvudteman identifieras i 94 artiklar. Under de första åren var forskningen upptagen av att lista och analysera användbara sajter för föräldrar. Därefter framträdde ett tema som fokuserade föräldrars användarmönster på Internet, följt av ett tema som rörde aktiviteter i stödgrupper online. Under senare tid framträder ett tema som koncentreras till varierade interventioner via Internet. Studierna har oftare varit inriktade på relationen föräldraskap-profession än relationen förälder-förälder (Danebeck & Plantin 2008).

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Den här studien syftar till att beskriva och prövande diskutera föräldraskap i en förtätad bedömnings- och dokumentationspraktik, med fokus på relationen hem-skola i Sverige. Exempelen är hämtade från internetmiljöer. I dessa miljöer har det varit möjligt för föräldrarna att själva ta upp samtalstrådar om dokumentations- och bedömningspraktik. Vilka uttryckta tankar och dimensioner av föräldraskap kan utläsas i en förtätad dokumentations- och bedömningspraktik med fokus på relationen hem-skola i Sverige? Vems eller vilka intressen kan tolkas vara involverade i föräldraskapet? Som förälder är det lätt att i den intensifierade dokumentations- och bedömningspraktiken uppleva kognitiv dissonans i fråga om vad som står på spel och vad som är bäst för barnen. Studien avser bidra till att exemplifiera det nutida föräldraskapets komplexitet, så som det uttrycks online, samt erbjuda alternativa tolkningar av och tentativa begrepp för vad som står på spel.

FÖRÄLDRAR I RELATION TILL STAT, MARKNAD, VETENSKAP OCH CIVIL SFÄR

Det finns ett stort antal studier om föräldraskap och valet av den tidigare forskning som presenteras gör inte anspråk på fullständighet. Tidigare studier visar spår av ett flerdimensionellt föräldraskap och valda referenser berör föräldrar och dokumentation i relation till stat, marknad, vetenskap och civil sfär. Huvuddelen av referenserna utgörs av svensk forskning, då studien rör en kontext med nationell prägel och styrsystem för svensk skola och förskola. De fenomen som jag berör specifikt (IUP med skriftliga omdömen, utvecklingssamtal, och standardiserade observationsmaterial) är statligt reglerade och/eller förekommer i svensk skola och förskola.

Liknande dokumentation förekommer även i andra länder och den förtätade dokumentations- och bedömningspraktiken kan förstås som ett globalt och transnationellt fenomen. Att belysa föräldraskap innebär att det inte bara

är enskilda individer som fokuseras. Begreppet rymmer relationer till det som omger föräldrar, exempelvis föräldrars relationer till sina barn, andra vuxna, till institutioner och professionella eller till samhället. Relationen mellan föräldrar och samhälle har förändrats i takt med samhällets omvandling (Persson 1994, Sandin & Halldén 2003).

STATLIGT REGLERAT FÖRÄLDRASKAP

Det statligt reglerade föräldraskapet kan exemplifieras genom IUP och systematisk dokumentation på individnivå (Skolverket 2008, 2010; Utbildningsdepartementet 2010). Framträdande motiv bakom införandet av IUP var ökat inflytande och tydligare information till föräldrar och elever. I styrdokumenten kan även en ökad betoning på ansvar och ansvarsutkrävande från föräldrar och elever utläsas (Vallberg Roth 2009). »Genomgående uttrycker eleverna att ansvaret för att de uppfyller målen främst ligger på dem själva.» (Skolverket 2010 s 116) Marianne Dovemark (2007) problematiserar begreppet *ansvar* och beskriver hur decentraliseringen av skolan i Sverige medfört en ansvarsförskjutning som förutsätter att elever kan och vill ta ansvar. Det samma kan tolkas gälla för föräldrar.

Det statligt reglerade föräldraskapet är invävt i en kontraktgörande trend (Forsberg 2009, Tallberg Broman & Kolfjord 2011, Åkerström Andersson 2003). I exempel på skolor där föräldrakontrakt upprättas, framgår att föräldrarna ska visa intresse för barnens utbildning, vara intresserade av barnets hemuppgifter, se till att barnet är utvilat och ätit frukost, ha vetskap om vad barnet gör på fritiden, kontrollera att de inte ser på vissa tv-program och går och lägger sig i tid, senast 23.00 (Bartholdsson 2007). Detta är exempel på hur den offentliga institutionen reglerar det önskvärda föräldraskapet.

Vidare kan de individuella utvecklingsplanerna ses som kontraktliknande dokument, då de reglerar ansvar och ofta inkluderar lärares, föräldrars och barns underskrifter. Barn och föräldrar förväntas formulera mål och göra bedömningar i individuella utvecklingsplaner och samtal. Ann-Marie Markström (2008) beskriver hur föräldrar involveras i förskolans utvecklingssamtal. Hon påpekar att de blanketter som delas ut i förväg dels kan tolkas som ett sätt att hjälpa föräldrar att föreslå vad samtalet ska handla om, dels förstås som ett sätt att reglera vad utvecklingssamtalet ska ha för innehåll.

Ingegerd Tallberg Broman (2009) konstaterar att det skett en förskjutning från föräldradeltagande för ökad demokrati som ett grundläggande värde, till föräldradeltagande som en strategi för skoleffektivitet, förbättrat lärande och ökad måluppfyllelse i förskola och skola. Relationen hem-skola kan problematiseras och beskrivas som relationer av makt där många familjer är relativt maktlösa (de Carvalho 2001). Hemmet som utbildningsinstitution, utbildningspolitiken och skolans intrång och självskrivna rätt att beslagta tid i hem och familjeliv, kan ifrågasättas.

FÖRÄLDRASKAP, MARKNAD OCH KONSUMTION

Zygmunt Bauman (2008) beskriver efterkrigstidens snabba övergång från ett produktions- till ett konsumtionssamhälle, där människan först och främst definieras som konsument och kunskap blir informationsvara. Den marknadsiserade relationen kan exemplifieras med ökningen av antalet dokument och enkäter rörande kundnöjdhet. Föräldrar och elever kan uppleva en känsla av makt genom att åta sig rollen som konsument av utbildningstjänster, men valfrihet är inte detsamma som demokrati (jfr Biesta 2011 s 106):

Konsumenterna kan välja från en fast meny. Men demokrati existerar bara när medborgarna från början är involverade i besluten om vad som står på menyn.

För att förstå vilka krafter som ligger bakom familjers konsumtion, tillbringade Allison Pugh (2009) några år med att observera och intervjua barn och föräldrar i USA. Pugh konstaterar att barns önskningar härrör mindre från att sträva efter status eller att falla offer för reklam än från deras längtan att delta i samtalet i skolan eller i grannskapet. De flesta föräldrar reagerar på barns behov av tillhörighet genom att köpa vissa varor som fungerar som pass in i barns sociala världar, eftersom de sympatiserar med barnens rädsla för att bli utanför eller betraktas som annorlunda i förhållande till sina kamrater. Familjen prioriterar barnens önskemål även under finansiella begränsningar. Pugh belyser den överraskande likheten i farhågor och förhoppningar som föräldrar och barn hyser från väldigt olika sociala kontexter. Så medan företagets marknadsföring spelar in i kommersialiseringen av barndomen, är själva hjärtat i vad som egentligen har betydelse en önskan om att tillhöra.

PROFESSIONALISERAT FÖRÄLDRASKAP PÅ VETENSKAPLIG GRUND

År 2008 publicerades en nationell strategi rörande samhälleligt stöd till hjälp för alla föräldrar med barn upp till 18 år i Sverige (SOU 2008:131). Förslag till insatser ges både för lokal, regional och nationell nivå. Bland annat BVC-sköterskor liksom personal från förskola och skola ser utredningen som en resurs i detta sammanhang. Innehållet i föräldrastödet kan röra sig om hur föräldrar kan bidra till framgång i skolarbetet och motverka skolkl, samt hur insatser kan erbjudas för att främja relationsskapande och gränssättning.

Föräldrautbildningen ska bygga på vetenskaplig grund och stödet baseras på standardiserad bedömning och dokumentation. Betänkandet som rubriceras »Föräldrastöd – en vinst för alla», är en utredning som framhäver evidensbaserade föräldrastödsinsatser:

Utredningen har valt att använda begreppet *evidensbaserade program* men med en något bredare innebörd, i vilken evidensen baseras på den samlade professionens beprövade erfarenheter, ett brukarperspektiv samt bästa möjliga tillgängliga forskning. (SOU 2008:131 s 99)

Genom det nationella föräldrastödet kan en utvidgning för befintliga professioner, alternativt en begynnande utformning av en ny profession som föräldrautbildare skönjas. Att betona vetenskapligt grundat föräldraskap förstärker den professionalisering och pedagogisering som skett inom den offentliga barndomen (t ex Gars 2002, Popkewitz 2003). Det professionaliserade föräldraskapet på vetenskaplig grund kan tolkas vara förenligt med vår tids kunskapsintensiva samhälle, där kunskapsproduktionen utgör den viktigaste tillväxt- och konkurrensfaktorn (Globaliseringsrådet 2009).

CIVIL SFÄR – MOTSTÅND

Föräldraskap kopplat till en civil sfär antyds men är inte framträdande. I den civila sfären tenderar motstånd att utvecklas gentemot andra sfärer som stat och marknad (Daun 1997 s 177):

Bland lärare kan den manifesteras som motstånd mot centrala direktiv och bland föräldrar och elever som motstånd mot den kultur som reproduceras och produceras i skolan.

Jefferey Alexander (2006 s 13) beskriver hur samhället binds samman genom en civil sfär. Känslan av att vara »connected to others», civil läkning eller återställning (»civil repair») och solidaritet, som ignoreras eller tonas ned i teorier om makt och självintresse, är centralt i hans arbete. Solidaritet kan innebära kamp mot orättvisor, men kan också innebära misstro mot den som är annorlunda och tillhör en annan sida. För Alexander (i Trondman, Lund & Mast 2011 s 16) handlar det inte om att:

markera skillnader mellan det civila samhället å ena sidan och stat, marknad och familjens intimsfär å den andra.

Vi behöver ett nytt begrepp för det civila samhället som en civil »sfär», en värld av värden och institutioner, som på en gång genererar kapacitet för social kritik och demokratisk integration. En sådan sfär vilar på solidaritet, på känslor för andra som vi inte känner men som vi respekterar av princip.

Mats Trondman (2011), som refererar till Alexander (2006), menar att också barns perspektiv kan förstås i termer av en civil sfär. Som sådan kan den vägleda barnen i deras förståelse av vad som är rätt och fel, hur de har det jämfört med hur de borde ha det. Om gapet blir för stort mellan börat och varat aktiveras den civila sfären. Då ifrågasätts en vuxen som inte är snäll och barnen blir på goda grunder upprörda om inte alla barn behandlas rättvist. I nedanstående exempel som rör dokumentation kan det tolkas vara vidare krafter i en civil sfär som möjliggör och utövar motstånd.

DOCUMENTALITY – GENOMGRIPANDE BEGREPP I STUDIEN

Den italienska filosofen Maurizio Ferraris (2006) ger dokumentation en central position i en ontologi om den sociala verkligheten som han kallar *Documentality*. Han menar att dokumentation är fundamentalt i en sfär av sociala

objekt (t ex examinationer, bröllop, ceremonier). Till skillnad från sociala objekt, existerar naturliga och fysiska objekt självständigt från varje registrering och representation (t ex stenar, träd, kokosnötter). Om vi föreställer oss examina eller bröllop utan bevis eller någon registrering är det svårt att påstå att en hustru och man, eller examinerad har producerats. De sociala objekten är intimt bundna till registrering. Ferraris (2006) argumenterar för att sociala objekt är sociala akter som blivit registrerade genom någon form av stöd på papper, elektroniska dokument, eller som avtryck och minnen i kroppen. Så sociala objekt är resultatet av sociala handlingar som karakteriseras av att vara *registrerade handlingar* (»inscribed acts»). Dokument utgör med andra ord fundamentala element i samhället.

Documentality, eller dokumentarism kan ha innebörden av en »sanningens politik» (Steyerl 2003). Dokument kan användas av olika parter för att tillfälligt visa eller bevisa något och har ofta karaktären av att vara katalysatorer för åtgärder. Ett exempel, som konstvetaren Hito Steyerl tar upp är koncentrationslägret i Auschwitz. Lägret hade sin egen fotoverkstad och obehöriga fick under inga omständigheter fotografera. Tusentals officiella fotografier av Auschwitz togs, där ingenting av massmorden avslöjades. Några medlemmar i det polska motståndet bestämde sig för att exponera fyra bilder som tagits av fångarna i lägret. Bilderna togs i skydd av mörka gaskammare och visade stora gropar med döda kroppar. Fotografierna smugglades ut ur Auschwitz i en tandkrämstubb under stora svårigheter. Syftet med bilderna var att förbereda bevis för massutrotningen. Enligt Steyerl (2003) kan således tusentalet officiella bilder kontra de fyra bilderna exemplifiera dokumentationspraktiker som både kan dölja, vilseleda och avslöja.

I föreliggande studie utgår jag från att dokumentations- och bedömningspraktiken å ena sidan kan bemyndiga och förstärka men å andra sidan försvaga och begränsa föräldraskapet. Frågan är vad som står på spel och vilka intressen och tankar som kan komma till uttryck i internetmaterialet.

INTERNETFORSKNING

Netnografi är forskning baserad på fältarbete online. Den använder datormedierad kommunikation som datakälla för förståelse och representation av kulturella fenomen (Berg 2011). Studier som bearbetar kvalitativa data från Internet kan dels ge värdefulla kunskaper i sig, dels bidra med kunskaper som kan vidareutveckla tidigare studier. Materialet kan visa en variation av tankar som uttryckts online, vilka kan vidareutveckla redan existerande frågor men också aktualisera nya.

Urval

Urvalet av nätmiljöer utgår från en sökning på Google genom sökorden: *föräldrar, familj, mötesplats*. Jag har sedan gått in på respektive miljö och sökt under dess forum rörande samtalstrådar om individuella utvecklingsplaner, skriftliga omdömen, utvecklingssamtal och test. Det är dessa trådar som får exemplifiera den förtätade dokumentations- och bedömningspraktiken. I föreliggande studie kan en internetmiljö definieras som en social miljö som

uppstår genom datormedierad kommunikation och meningsskapande mellan människor på Internet.

Material från två internetmiljöer har analyserats: (i) »Allt för föräldrar – Din familj på nätet» (c:a 90 sidor från alltförforaldrar.se) och (ii) »Familjeliv» (c:a 30 sidor från FamiljeLiv.se). Båda internetmiljöerna startade 2003 och är privatägda. Sajten FamiljeLiv initierades av föräldrar för att fylla mammors och pappors behov. De båda internetmiljöerna uppges ha många medlemmar och på FamiljeLivs hemsida framhålls att miljön är den största familjesajten och, av InternetWorld Top 100, utsedd till Sveriges bästa community år 2010. Det är ovisst vilka föräldrar som deltar och söker sig till sajterna, men vissa inlägg tyder på att det snarare är kvinnor än män (se resultat). Viktigt att komma ihåg är dock att på Internet kan vem som helst utge sig för att exempelvis vara förälder; mamma eller pappa.

Etiska överväganden

I det följande diskuteras fyra huvudkrav rörande information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande i förhållande till internetforskning:

Å ena sidan har vi ett ansvar för att göra forskning av hög kvalitet som kan vara till nytta för samhället och som ökar vår förståelse för hur människor interagerar och skapar mening i en ny social miljö. Å andra sidan har vi ett ansvar för att skydda individers integritet och privatliv. (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003 s 189).

När det gäller informationskravet kan det vara svårt att informera alla på nätet då användarna har icke-identifierbara identiteter (Sveningsson, Lövheim & Bergquist 2003). Anslag kan förekomma där de som loggar in informeras om att forskning kan komma att pågå, vilket jag uppfattar är fallet i en av de studerade mötesplatserna. Jag har skrivit till hemsidornas kontaktpersoner och frågat om tillåtelse att analysera material under perioden 2008–2009, men inte fått svar. Vi bör informera och be om samtycke från de individer vi forskar om.

Att få samtycke kan i likhet med informationskravet vara problematiskt, då det kan vara svårt att i efterhand spåra användarna. I Sverige är det i princip tillåtet att registrera, analysera och rapportera sådant som händer i offentliga miljöer under förutsättning att ingen enskild individ är identifierbar. De fora jag studerat kan betraktas som offentliga miljöer tillgängligt för alla att läsa. För att försvåra att någon ska vara identifierbar i denna studie uppges enbart internetmiljöns namn och år i citerade utdrag.

Detta leder över i kravet på konfidentialitet. Även om praxis på Internet är att inte uppge sitt vanliga namn, utan använda signaturer (kan också kallas användarnamn, nickname eller alias), har jag valt att inte redovisa signaturerna. Signaturerna har inget specifikt värde i denna studie och att undvika att skriva ut dessa kan minska risken för att någon i användargruppen eller anhöriga ska kunna identifieras. I de fall namn förekommer i citaten, till exempel namn på barn, är dessa borttagna och ersatta av »NAMN». Av de etiska huvudkraven är det enbart nyttjandekravet som går att uppfylla utan

problem. Uppgifter som samlas in kommer enbart att användas för forskningsändamål.

När det gäller trovärdigheten i Internetmaterialet är det som sagt okänt vem som deltar och om det som skrivs är påhittade eller reella erfarenheter och synsätt. Men oavsett vad man som forskare utgår från kan läsaren, till skillnad från mycket annat forskningsmaterial, själv gå in och bedöma trovärdigheten i dessa forum.

Beskrivning av studiens prövande analys

Studieobjektet och analysenheten utgörs av kommunikation online som initierats av föräldrar i två internetmiljöer under 2008–2009. Kommunikationen är textbaserad och rör utvecklingssamtal, IUP med skriftliga omdömen och standardiserade observationsmaterial. Analys och ansats kan beskrivas i termer av textanalys i en utvidgad hermeneutisk ansats; en reflexiv tolkning (t ex Alvesson & Sköldberg 2008). Närmare bestämt rör det sig om en prövande abduktiv analysprocess.

Ansatsen betonar tolkning och reflektion genom dialog mellan vad som kan beskrivas i termer av empirins, hermeneutikens, kritikens och mångtydighetens röst (eller riktning) i analysprocessen (Alvesson & Sköldberg 2008). Analys och tolkning sker abduktivt, i växelverkan mellan empiri och teori. »Empirins röst» avser en empirinära tolkning och beskrivning av texten. Data utgörs av text i dokument som kan betecknas som icke-reaktiva, det vill säga data som inte påverkats av forskarens närvaro (Merriam 1994).

Kommunikationstrådarna från internetmiljöerna initieras av deltagarna och ser ofta ut att ingå i kommunikation mellan 2–3, ibland upp till 5–6 personer eller fler. Personerna kan gå i och ur kommunikationen under kortare eller längre perioder, från en till flera dagar. Antal personer och inlägg är svårt att exakt uttala sig om, inte minst med tanke på att deltagare kan byta användarnamn.

Urval av citat bygger på principen att prövande illustrera en variation av utdrag som inte är för skrymmande. I denna prövande studie är citaten främst till för att öppna upp för och erbjuda grund för möjliga tolkningar. Läsaren kan sannolikt också göra alternativa tolkningar. »Hermeneutikens röst» avser en pendlande tolkning mellan helhet och del och sökande efter bakomliggande innebörder. Genom »kritikens och mångtydighetens» röst närmar jag mig studieobjektet genom att problematisera; ställa frågor och belysa formuleringar, spänningar och spår. Tolkningarna växelspelar och utmynnar i tentativa begrepp. Begrepp utgör en kontaktyta mellan mönster i empirin och teoretiska resonemang (Berg 2011).

Utifrån syftet kan man genom den abduktiva ansatsen arbeta prövande mellan teoretiska infallsvinklar, begrepp och referenser. De teoretiska infallsvinklarna utgör resurser i ett växelspel med empirin utan att bli en teoretiskt styrande bas i mer fastlåst bemärkelse. Det prövande syftet visar sig också i artikelns språk med sökande och öppnande uttryck som »kan tolkas vara» och »tonar fram».

DIMENSIONER AV FÖRÄLDRASKAP – VILKA INTRESSEN KAN TOLKAS VARA INVOLVERADE?

För att förstå vems eller vilkas intressen som kan tolkas vara involverade i föräldraskapet är det som uttrycks online sett i ett samhällsperspektiv, i förhållande till stat, vetenskap, marknad och civil sfär. Analysen av föräldraskapet i den förtätade bedömnings- och dokumentationspraktiken utfaller i och prövas som ett flerdimensionellt gränsobjekt (jfr Gieryn 1983).

Objektytor och gränser i det flerdimensionella gränsobjektet kan tolkas vara perforerade, vilket antyder att dimensionerna är överlappande och i praktiken svåra att identifiera, spåra och bena ut. I studien prövas följande fyra dimensioner: (i) *Policyrelaterad dimension* – en dimension med demokratiska anspråk som är statligt styrd (med internationella influenser); (ii) *Marknadsstyrd dimension* – en dimension orienterad åt marknad med ekonomiska och kommersiella intressen; (iii) *Evidensrelaterad dimension* – en dimension med kunskapsanspråk där vetenskapligt baserade dokumentations- och bedömningsmaterial är grundläggande; samt (iv) *Civilt orienterad dimension* – en dimension där ett intresse för och sökande efter erfarenhetsutbyte i nätverk kan utläsas.

Civilsamhället kan i denna studie definieras som social interaktion mellan medmänniskor, vilken inte kan reduceras till kommersiella, vetenskapliga eller politiska intressen. Den civilt samhällsorienterade dimensionen refererar till en sfär av till synes frivilliga handlingar runt delade intressen och värderingar (jfr Alexander 2006). Här kan även tvivel på experter och forskare liksom spår av motstånd och kritik mot dokumentation och bedömning uttryckas.

Den policyrelaterade dimensionen av föräldraskapet har framträdande demokratiska anspråk (se t ex SOU 2008:131 och styrdokument för förskola och skola). Dimensionen kan inbegripa ökat brukarinflytande och -ansvar, ökad kommunikation och insyn. Den policyrelaterade dimensionen drivs av statliga intressen och är i denna studie, som fokuserar relationen hem-skola, främst utbildningspolitiskt reglerad (se avsnitt ovan om statligt reglerat föräldraskap). Det formella inflytandet över utbildningen stärks exempelvis för föräldrar genom ny skollag i Sverige. Policyrelaterat föräldraskap exemplifieras nedan genom trådar som rör information och insyn i anslutning till utvecklingssamtal och IUP i skolan:

En bra sak med betygslänkande skriftliga omdömen redan från 1:an är att både lärare och föräldrar får upp ögonen för hur arbetet och utvecklingen för barnet går. (Allt för föräldrar 2009)

Jag tycker det är bra. Det ger både oss föräldrar och barnet en möjlighet att från början veta vad barnet är bra på och vad vi behöver nöta lite extra med. (Allt för föräldrar 2008)

Sonen hade vid sex års ålder uppfyllt delmålet »statistik» (under matte), vilket jag tyckte var lite väl detaljerad info. Men ganska kul... (Allt för föräldrar 2008)

Som det är idag är det för ojämnt i Sveriges skolor hur man återkopplar till hemmet och elever hur det egentligen går i skolan. (Allt för föräldrar 2008)

I någon mening kan ett demokratiserat föräldraskap tolkas genomsyra hela materialet, då det genom internetmiljöer ges möjlighet att framföra sin röst, få information och synliggöra maktförhållanden. När det gäller föräldrars inflytande över utbildning och systematisk dokumentation kan frågan om information dock problematiseras i förhållande till inflytande och en demokratiskt präglad och ömsesidig kommunikation (jfr Dorthe Tveit 2007).

Informationsbegreppet och argument rörande skolans och lärarens informationskyldighet kan hänföras till en relativt ensidig kommunikation där normerna är bestämda av staten (Kristoffersson 2008). Föräldrarna kan inte säga nej tack till den systematiska dokumentationen. När det gäller IUP kan föräldrar exempelvis tolkas få information om IUP men tycks inte ha nämnvärt inflytande över själva konstruktionen och vad som tas upp i dokumentet (Vallberg Roth 2011).

Ovanstående exempel antyder både att föräldrar kan vara nöjda med information och insyn och att de tycker att det kan bli »lite väl detaljerad info». Vidare antyds problem rörande likvärdigheten för Sveriges skolor med återkopplingen till hem och elever. Ett av motiven till att införa IUP i grundskolan var att föräldrar och elever skulle få ökat inflytande. I detta och tidigare insamlat IUP-material är det dock inte främst positionen med inflytande och medbestämmande som tonar fram när det gäller föräldrar, vare sig i skola eller i förskola. Istället blir ansvarspositionen synlig i de sammanställda dokumenten där vårdnadshavare tillskrivs ansvar för gränssättning, läsa saga, stimulera lärande, med mera (Vallberg Roth 2011).

När det gäller ansvar finns det i materialet från Internet exempel på synsätt där föräldrar, snarare än skolan, förespråkas ta ett primärt ansvar för att barnet klarar skolan. Å andra sidan framträder även föräldrar som anser att skolgången inte är föräldrarnas primära ansvar utan att det är skolan som »ska göra det de är satta att göra»:

Så tråkigt att din tjej har det trist i skolan.... min poäng är att det är, i första hand, vi föräldrar som skall se till att barnet klarar skolan, inte skolan. (Allt för föräldrar 2008)

Men nej jag tycker inte att det är mitt primära ansvar att lägga mig i mitt barns skolgång. Jag vänder mig antingen till en kommunal skola eller till en friskola för att de skall göra det de är satta att göra nämligen lotsa mitt barn i det arbete han/hon har att utföra. (Allt för föräldrar 2008)

Något av ett evidensrelaterat föräldraskap som efterlyser och stödjer föräldraskapet på test, föräldrautbildning, standardiserad bedömning och dokumentation kan också prövas i denna studie (jfr Biesta 2011, Grimen 2009, SOU 2008:131, Thomas & Pring 2004). Den evidensrelaterade dimensionen är en dimension med kunskapsintresse och kunskapsanspråk. Evidensbaserad praktik kan ha innebörden av en noggrann och öppet redovisad inte-

grering av den för tillfället bästa vetenskapliga kunskapen om insatsers effekt, brukarens erfarenhet och önskemål, samt den professionella expertisen. Evidensbaserade metaanalyser kan exempelvis visa att föräldrars delaktighet i barnens skolarbete har positiv effekt på barnens skolresultat både när det gäller läsning och matematik (Nye, Turner & Schwartz 2006). Inte sällan föreskrivs evidensbaserad praktik i nationella styrdokument (t ex SOU 2008:131) och evidens- och policydimensionen kan då ses som sammanflätad.

Föräldrar i Sverige beskrivs som oerhört engagerade men samtidigt självkritiska (jfr Forsberg 2009). Osäkerhet, vilshenhet och ambitionen att vara perfekt och få evidens för att göra rätt och vara lyckad, kan utgöra en drivkraft för föräldrar i förhållande till en evidensrelaterad dimension. Dokumentation kan i sammanhanget ses som evidens, det vill säga som systematiskt dokumenterade bevis med vetenskaplig anknytning. I skolan ställs ökade krav på evidensbaserad kunskap och mätbara resultat. Test och observationsmaterial kan uppfattas ge bevis för att barnet är normalt, högpresterande eller underpresterande (jfr Holm 2010). Det evidensrelaterade föräldraskapet kan i denna studie exemplifieras genom följande kommunikation om standardiserade bedömningsinstrument:

Hejsan, Vår dotter går i förskoleklassen och kan läsa sen något år tillbaka.... Dom »lusar» barnen i förskolan men inget som dokumenteras som när dom börjar i skolan. Får ni andra föräldrar som har barn i förskolan veta era barns skolkunskaper och är ni också nyfikna? (Familjeliv 2009)

Låna LUS-boken på biblioteket. Det är enkelt att själv kolla. (Familjeliv 2009)

Min dotter går i första klass och vi fick i höstas för första gången veta var hon ligger enligt lus. Hon kan också läsa och läser i kapitelböcker sen i somras. Hon låg på Lus 13 och har som mål att klara av 15 när hon avslutar ettan. 15 är målet för 3e klass. (Familjeliv, 2009)

Jag undrar vad och hur ni brukar bli informerade om ert barn på utvecklingssamtal? Jag fick höra muntligen (dagispersonalen hade ett papper med stödord att titta på) att allt var bra. Jag blev ju nöjd, men när jag kom hem saknade jag information om hur vår son ligger rent utvecklingsmässigt, dvs kan han rita/prata, koncentrera sig, röra sig mm. som ett barn i hans ålder ska kunna? Om han inte kunnat det hade de givetvis sagt det, men jag önskade ändå någon mer genomgång av det hela. Har hört att det finns någon typ av färgsnurra (TRAS) där man färglägger olika tårtbitar och allteftersom barnet utvecklas blir det mer färg i tårtbitarna. Jag har bara hört talas om denna cirkel och tycker att det låter bra. Någon som vet? (Familjeliv 2009)

Frågan kan ställas huruvida evidensbaserad praktik bidrar till att bemyndiga och öka tilltron eller omyndigförklara och försvaga tilltron till föräldraskapet.

Lars H Gustafsson (2010) menar att han upplevt en tendens till att osäkerheten bland föräldrar ökat i takt med expertrådens tillväxt. Han menar att han själv som expert sannolikt också bidragit till detta.

Harald Grimen (2009) belyser evidensbaserad professionsutövning och problematiserar bland annat förhållandet mellan expertvärde och demokrati. Han är i sammanhanget skeptisk till demokratiseringsargumentet som han menar bygger på premisser som inte är särskilt trovärdiga. Exempelvis kan föräldrar och allmänhet nog klicka sig in i databaser för att ta del av kunskapsöversikter (t ex databas för föräldrastödsinsatser), men de har svårt att värdera kvaliteten i dessa summeringar. Det evidensrelaterade föräldraskapet, vilket kan leda till att föräldra-barn-relationen blir inbäddad i test och standarder, tyder på ett instrumentellt och manualbaserat föräldraskap som vidare behöver utforskas (jfr Tallberg Broman & Kolfjord 2011). Vad innebär det för barnen att exempelvis också bli testade och diagnostiserade av föräldrar i hemmet?

Vidare kan ett marknadsorienterat föräldraskap prövas. Dokumentation och bedömning kan ses som drivkraft i och produkt på en medie- och utbildningsmarknad. Det marknadsorienterade föräldraskapet handlar om att bli uppmärksam, omtalad och åtråvärd. Här är jakten på att synas och bli vald utmärkande, exempelvis med exponering på kommersiella sajter. Bebisar blir webbisar och föräldrar planerar, diskuterar, exponerar och kan sägas marknadsföra föräldraskapet via Internet. Föräldrar och barn kan ses som konsumenter i en genomgripande kunskapsekonomi, helt enkelt ett föräldraskap utifrån budorden köp-sälj-välj.

Konkurrensen som följt valfriheten har framkallat profileringskrav. Att profilera sig utgör en tydlig trend under inverkan av en världsomspännande, marknadsorienterad ideologi. Det blir avgörande att synas och profilera sig i jakten på att bli vald. Att bli uppmärksam utgör grunden i konsumtionssamhället (Bauman 2008). En jakt på värderingar genom dokumentation kan tolkas vara förenlig med vår tids konsumtionsliv. Den systematiska dokumentationen och bedömningen kan också tolkas utgöra inslag i en marknadsfostran med budskap om vikten av att vara sitt eget varumärke.

Framtidsforskaren Alvin Toffler (1980) introducerade begreppet *prosumers*, som på svenska går att översätta till *prosumenter*. En prosumenter är en sammanflätning av termerna producent och konsument. Prosumenter kännetecknas genom att de producerar för sin egen konsumtion, istället för att enbart konsumera varor och tjänster som producenter erbjuder dem. Internet kan illustrera hur konsumenter i allt högre utsträckning blir integrerade i produktionen av varor och tjänster och därmed blir prosumenter. Det marknadsorienterade föräldraskapet, föräldrar som prosumenter, kan belysas med följande utdrag:

Igår med posten kom NAMN [barnets] omdömen, ivrigt slet jag upp kuvertet och såg att hon hade nått målen i alla ämnen. Självklart blev jag glad, men när jag läste vidare så blev jag ännu gladare. NAMN är en ordningsam, duktig och trevlig tjej och hon hjälper sina klasskamrater. Underbart! (Allt för föräldrar 2009)

Vad härligt! Men med en sån mamma kan man väl inte bli annat.
(Allt för föräldrar 2009)

Oh, vad roligt (glad gubbe). Man blir ju glad som en speleman när man får höra att andra också fattar hur underbara ens barn är! Men du, – jag kollade i din blogg och gillade dina halsband! (glad gubbe) Gör du såna och säljer? (Allt för föräldrar 2009)

Det finns olika sidor av jakten på att synas och bli vald. Vissa intentioner och företeelser som skrivs fram i policy- och styrdokument på olika nivåer, som exempelvis vikten av barns rätt att synas, höras och mötas, sammanstrålar och tycks förstärka marknadskrafterna. På så sätt kan man säga att några av de policyrelaterade och marknadsorienterade dimensionerna flyter samman och kan vara svåra att identifiera. Kanske kan utdraget också tolkas som ett utfall för en önskan om tillhörighet (jfr Pugh 2009) i meningen att anknyta till och uttrycka delat intresse genom att glida mellan att ge uppmärksamhet för ett framgångsrikt föräldraskap till köp av halsband. Föräldrarna kan tolkas flyta mellan att vara berömmade medmänniskor och konsumenter eller producer (prosumenter). Här behövs vidare forskning.

Slutligen har vi det civilt erfarenhetsbaserade föräldraskapet som kan uttrycka tvivel på experter och lärare som professionella, där föräldrar söker stöd via Internet och vill utbyta erfarenheter med varandra (jfr Daneback & Plantin 2009). Detta kan exemplifieras med följande utsagor:

Att inte behöva vara fullt beroende av någon annans vägledning är väl alltid bra. Idag finns ju informationen mer tillgänglig än förr där det oftast fanns någon som »vaktade» informationen och hämtade fram den åt den som begärde att få ta del av den. Idag kan man hitta otroligt mycket på Internet bara man vet hur man söker. (Allt för föräldrar 2008)

Nu sitter jag här med ett frågeformulär, en IUP, (individuell utvecklingsplan) men det slår slint i mitt huvud. Kommer inte på några bra svar på frågorna i formuläret. Ber er om lite hjälp!... Jag är jättedålig på sånt här och känner mig så DUM som inte kan svara... (Allt för föräldrar 2009)

Min son fick IG [Icke Godkänt] i ett betyg för att han var uppkäftig mot läraren, men han hade kunskapen, hur rätt är det då? Jag hotade med att stämna skolan, och sa att jag var stolt över min son! Betyg i skolan är inte rättvisa alla gånger för personkemin styr! (Allt för föräldrar 2008)

Man behöver ju inte ha träffat den pedagogen för att skriva ett skriftligt omdöme tillbaka: Opedagogisk och taktlös. Bristande empatisk förmåga och svårigheter att leverera kritik på ett konstruktivt sätt. (Allt för föräldrar 2009)

Den civilt orienterade dimensionen gestaltar å ena sidan kanske främst en frigörande och stödande potential föräldrar emellan, där föräldrar också kan

bedöma lärarens bedömning. Här kan med andra ord en omvänd relation mellan professionella och föräldrar skönjas, en relation mellan förälder-förälder-professionell (jfr Karlsson 2006). Med omvänd relation avses att det här är föräldrar i nätverk som bedömer professionellas omdömen. Å andra sidan illustreras också något av en (själv)bedömande funktion, »jag är jättedålig på sånt här och känner mig så DUM som inte kan svara». Förälder uttrycker frustration över att förväntas veta och kunna svara på frågor i anslutning till barnets individuella utvecklingsplan. Den engagerade och (själv)kritiske föräldern tonar fram. Dimensionen visar drag av en visa-och-berätta-kultur, eller med andra ord offentliga bekännelser, som Zygmunt Bauman (2008) menar kännetecknar en flytande modern värld. Transparens (jfr Brin 2006), såväl social som psykisk nakenhet, är det som gäller. Den civilt erfarenhetsbaserade dimensionen kan i sammanhanget kanske främst tolkas glida ihop med den marknadsorienterade dimensionen.

AVSLUTANDE DISKUSSION

Den förtätade dokumentationen och bedömningen är exemplifierad i denna studie. Begreppet *förtätad* används både i betydelsen ökad mängd och i betydelsen att tankar och idéer ges ökad och snabbare spridning genom Internet (jfr Pettersson 2008). Men det brukas också i betydelsen av intensifiering genom samverkande kommunikationsformer, det vill säga en ökad mängd dokumentation och bedömning, som sprids snabbare i samverkan mellan kommunikation offline och online där samexisterande dimensioner spelar in.

Tydliga exempel på adderad bedömning i samverkande kommunikationsformer genom gränsöverskridande flöden framträder. Vi har exempelvis LUS (Läsutvecklingschema) som införs i skolinstitutionen offline och sedan kommuniceras online och flödar in i hemmet genom att föräldrar uppmanar varandra att själva testa och dokumentera sina barn. Ett annat exempel visar hur bedömning av barn leder till bedömning av föräldraskapet. Exemplet har sin grund i det icke-elektroniska utvecklingssamtalet i skolan.

Den positiva bedömningen av barnet från utvecklingssamtalet kommuniceras sedan elektroniskt av föräldern, varpå adderad och transformerad bedömning illustreras genom att andra föräldrar bedömer och berömmar föräldraskapet. Detta utmynnar i att den positivt bedömda och berömda föräldern får en fråga om försäljning av halsband. Dessa exempel kan tolkas belysa dimensioner av föräldraskap som kanske främst anknyter till evidens och marknad.

Dimensionerna av föräldraskap synliggör maktrelationer och visar å ena sidan hur dokumentations- och bedömningspraktiken kan förstärka och be- myndiga, å andra sidan hur den kan försvaga och begränsa föräldraskapet (jfr Steyerl 2003). Uttryckta tankar online åskådliggör hur föräldrar tycks utveckla strategier, anpassa sig och/eller yttra uppskattning för eller motstånd mot dokumentations- och bedömningspraktiken. Dokumentation och bedömning, som delvis kan tolkas vara styrt utifrån nationens intresse (t ex IUP och systematisk dokumentation), tycks i praktiken inte alltid vara förenligt med vad föräldrar ser som barnens bästa.

I Skolverkets (2010) utvärdering visar intervjumaterial från föräldrar (insamlat under samma år som materialet i denna studie) en genomgående positiv inställning till IUP och ämnesbedömningar. Materialet i denna studie visar en variation som utöver exempel på positiv inställning även kan tolkas bära spår av missnöje.

Trondman (2011) menar att när barn ges röst betonar de starkt vuxnas ansvar för deras villkor, välbefinnande och framtid. Barn efterfrågar med andra ord vuxnas ansvar för deras tillblivelse och öppna möjligheter. Frågan är om föräldraskap i en förtätad dokumentations- och bedömningspraktik bidrar till att hålla barns möjligheter öppna.

LITTERATUR

- Alexander, J.C. 2006: *The civil sphere*. New York: Oxford University Press.
- Alvesson, M. & Sköldböck, K. 2008: *Tolkning och reflektion: Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Bartholdsson, Å. 2007: *Med facit i hand: Normalitet, elevskap och vänlig maktutövning i två svenska skolor*. Stockholm: Avhandling vid Stockholms universitet.
- Bauman, Z. 2008: *Konsumtionsliv*. Göteborg: Daidalos.
- Berg, M. 2011: Netnografi. I Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok för kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Biesta, G. 2011: *God utbildning i mätningens tidevarv*. Stockholm: Liber.
- Brin, D. 2006: *The transparent society: Will technology force us to choose between privacy and freedom*. New York: Perseus Books.
- de Carvalho, M.P. 2001: *Rethinking Family-School Relations: A Critique of Parental Involvement in Schooling*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Castelli, S. & Pepe, A. 2008: School-parents relationships: A bibliometric study on 40 years of scientific publications. *International Journal about Parents in Education*, 2(1), 1–12.
- Daneback, K. & Plantin, L. 2008: Research on parenthood and the Internet: Themes and trends. *Cyberpsychology*, 2(2), article 2.
- Daun, H. 1997: Omstrukturering av det svenska skolsystemet: Gensvar på globaliseringstendenser eller nationella krav. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 2(3), 161–181.
- Dorthe Tveit, A. 2007: Conditional aspects of school-home conversations. *International Journal about Parents in Education*, 1(0), 200–209. <http://www.ernape.net/journal/index.php/IJPE> (2012-06-01)
- Dovemark, M. 2007: *Ansvar – hur lätt är det? Om ansvar, flexibilitet och valfrihet i en föränderlig skola*. Lund: Studentlitteratur.
- Ferraris, M. 2006: *Documentality*. http://www.italianacademy.columbia.edu/publications/working_papers/2006_2007/paper_fa06_Ferraris.pdf (2011-04-16)
- Forsberg, L. 2009: *Involved parenthood: Everyday lives of Swedish middle-class families*. Linköping: Tema barn.
- Gars, C. 2002: *Delad vårdnad: Föräldraskap och förskolläraryrke i den offentliga barndomen*. Stockholm: HLS Förlag.
- Gieryn, T. 1983: Boundary-work and the demarcation of science from non-science: Strains and interests in professional ideologies of scientists. *American Sociological Review*, 48(6), 781–95.
- Globaliseringsrådet 2009: *Bortom krisen: Om ett framgångsrikt Sverige*. (Ds 2009: 21) Stockholm: Fritzes.

- Grimen, H. 2009: Debatten om evidensbaserad – noen utfordringer. I H. Grimen & L.I. Terum (red): *Evidensbasert profesjonsutøvelse*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Gustafsson, L.H. 2010: *Växa – inte lyda*. Stockholm: Norstedts.
- Holm, L. 2010: Analytiske perspektiver på sproglig evaluering i daginstitutioner. *Nordic Early Childhood Education Research*, 3(3), 169–173.
- Karlsson, M. 2006: *Föräldraidentiteter i livsberättelser*. (Uppsala Studies in Education No 112) Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.
- Kristoffersson, M. 2008: *Lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan*. Umeå: Umeå universitet, Samhällsvetenskaplig fakultet.
- Lundahl, C. 2006: *Viljan att veta vad andra vet: Kunskapsbedömning i tidigmodern, modern och senmodern skola*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Markström, A-M. 2008: Förskolans utvecklingssamtal – ett komplex av aktiviteter i tid och rum. *EDUCARE*, (1), 50–67.
- Merriam, S.B. 1994: *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Nye, C., Turner, H. & Schwarz, J. 2006: *Approaches to parent involvement for improving the academic performance of elementary school age children*. Oslo: Campbell Systematic Reviews, 2006:4 www.campbellcollaboration.org (2011-04-16)
- Persson, S. 1994: *Föräldrars föreställningar om barn och barnomsorg*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Pettersson, D. 2008: *Internationell kunskapsbedömning som inslag i nationell styrning av skolan*. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för pedagogik, didaktik och högskolestudier.
- Popkewitz, T.S. 2003: Governing the child and pedagogicalization of the parent: A historical excursus into present. I M.N. Bloch, K. Holmlund, I. Moqvist & T.S. Popkewitz (red): *Governing children, families, and education: Restructuring the welfare state*. New York: Palgrave Macmillan.
- Pugh, A.J. 2009: *Longing and belonging: Parents, children, and consumer culture*. Berkeley: University of California Press.
- Sandin, B. & Halldén, G. (red) 2003: *Barnets bästa – en antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Stockholm: Symposion.
- Skolverket 2008: *Tio år efter förskolereformen: Nationell utvärdering av förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Skolverket 2010: *Individuella utvecklingsplaner med skriftliga omdömen i grundskolan – en uppföljning och utvärdering av skolornas arbete*. <http://www.skolverket.se/sb/d/3031/a/19342> (2010-03-05)
- SOU 2008:131. *Föräldrastöd – en vinst för alla: Nationell strategi för samhällets stöd och hjälp till föräldrar i deras föräldraskap*. Stockholm: Fritzes.
- Steyerl, H. 2003: *Documentarism as politics of truth*. http://www.republicart.net/disc/representations/steyer103_en.pdf (2012-05-31)
- Sveningsson, M., Lövheim, M. & Bergquist, M. 2003: *Att fånga nätet: Kvalitativa metoder för internetforskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Tallberg Broman, I. 2009: »No Parent left behind» – Föräldradeltagande för inkludering och effektivitet. *EDUCARE*, 2, 219–237.
- Tallberg Broman, I. & Kolfjord, I. 2011: Föräldrar och skola – en relation i stark förändring. I I. Tallberg Broman (red): *Skola och barndom: Normering, demokratisering, individualisering*. Malmö: Gleerups förlag.
- Thomas, G. & Pring, R. (red) 2004: *Evidence-based practice in education*. New York: Open University Press.
- Toffler, A. 1980: *The third wave*. London: Pan Books.
- Trondman, M. 2011: Snälla fröknar: Om barns perspektiv och barnperspektiv. I I. Tallberg Broman (red): *Skola och barndom: Normering, demokratisering, individualisering*. Malmö: Gleerups förlag.

- Trondman, M., Lund, A. & Mast, J.L. (red) 2011: *Jeffrey C. Alexander: Kulturell sociologi – Program, teori och praktik*. Göteborg: Daidalos.
- Utbildningsdepartementet 2010: *Förordning om ändring i förordning (SKOLFS 1998:16) om läroplanen för förskolan*. (U2010/4442/S). Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Vallberg Roth, A-C. 2009: Styrning genom bedömning av barn. *EDUCARE*, 2/3, 195–219.
- Vallberg Roth, A-C. 2010: Att stödja och styra barns lärande – tidig bedömning och dokumentation. I *Perspektiv på barndom och barns lärande i förskola och grundskolans tidigare år: En kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Vallberg Roth, A-C. 2011: *De yngre barnens läroplanshistoria – didaktik, dokumentation och bedömning i förskola*. Lund: Studentlitteratur.
- Åkerström Andersson, N. 2003: *Borgerens kontraktliggørelse*. Köpenhamn: Hans Reitzels förlag.